

УДК 37.01 (477)

СИДОРЕНКО Т.М.

Київський національний університет технологій та дизайну

МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Мета: Дослідження сучасних основних механізмів інноваційного розвитку вищої освіти.

Методика: Визначено основні напрямки формування інноваційної моделі розвитку вищого навчального закладу в контексті підвищення якості підготовки та конкурентоспроможності випускників.

Результати: Особливої уваги в процесі впровадження інноваційної моделі управління у ВНЗ потребує використання новітніх технологій управління якістю освітніх послуг. У зв'язку з цим, слід зазначити, що однією з найбільш поширених та ефективних сучасних концепцій управління якістю в світі є концепція загального менеджменту якості.

Наукова новизна: Досліджено процес ефективного інноваційного розвитку вищої освіти.

Практична значимість: В умовах ринкових перетворень особливого значення набувають питання інноваційного розвитку вищої освіти.

Ключові слова: інновації, освіта, механізм, функціонування, вищі навчальні заклади.

Постановка проблеми. Сучасні стратегії економічної політики України спрямовані на подальший розвиток національної системи освіти, адаптацію до умов ринкової економіки, впровадження інновацій, трансформацію та інтеграцію в світове освітнє співтовариство. Формування інноваційної моделі розвитку суспільства розширює коло функціональних особливостей системи вищої освіти в напрямку поєднання функції передачі накопиченого суспільного досвіду, знань та навичок зі сприянням у розробці нових наукових ідей, технічних рішень і технологічних процесів та підготовкою фахівців нового рівня, які відзначаються розвинутими аналітичними та професійними здібностями. Виконання цих завдань у системі вищої освіти сприятиме досягненню її основної мети – підготовці фахівців, професійно-кваліфікаційні характеристики яких відповідають потребам соціально-економічного розвитку суспільства і є визначальними чинниками їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках праці.

В умовах інноваційного розвитку змінюється функціональна роль освіти: із транслятора знань і генератора специфічних навичок і вмінь вона перетворюється, по-перше, в безпосереднього виробника знань і, по-друге, в активного учасника процесу трансформації цих знань у нові продукти, технології та послуги. Відповідно, в центр виходить сфера виробництва, передачі та поширення знань, або освіта, що вимагає серйозного перетворення насамперед ВНЗ, бо саме вони перетворюються на ключовий елемент усіх соціальних і економічних процесів, формуючи їх суб'єктів. Вони продукують людський ресурс для управління такою

економікою. Тому проблеми управління вищими навчальними закладами набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням різних аспектів розвитку вищої школи, зокрема і на інноваційній основі, на макро та мікро рівнях приділяли увагу у своїх працях такі вітчизняні вчені як В. Андрущенко, В. Антошкіна, О. Грішнова, І. Каленюк, К. Корсак, О. Левченко та інші. Проблемі модернізації механізму функціонування системи вищої освіти в контексті інноваційного розвитку економіки приділено увагу в статті Т.С. Воронкової. Інноваційні процеси безпосередньо у вищих навчальних закладах досліджено в роботі Н.Й. Радіонової.

Незважаючи на значні здобутки науковців у цій галузі економічної науки, слід вказати на об'єктивну необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і практичних розробок стосовно комплексного підходу до механізму функціонування системи вищої освіти в контексті інноваційного розвитку.

Метою статті є аналіз основних механізмів інноваційного розвитку вищої освіти та збільшення кількості висококваліфікованих працівників.

Основні результати дослідження. В сучасних умовах, досить важливе значення, займає організація профорієнтаційної роботи у розв'язанні проблем формування кадрового потенціалу відповідно до сучасних потреб, що в свою чергу, передбачає покращення відтворення кадрового потенціалу згідно вимог ринку праці; удосконалює зайнятість економічно активного населення країни; сприяє залученню в суспільне виробництво всього трудо активного населення країни, також формує свідомий вибір професії, який є підґрунтям для високого рівня спеціальної підготовки молоді та її конкурентоспроможності.

Вища освіта - це рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації [1].

Зміст вищої освіти - обумовлений цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва.

Сучасна освіта виявляє тенденцію до технологізації, яка є важливим чинником її ефективного функціонування. Провідне місце тут належить інноваційним моделям педагогічних технологій, зокрема модульно-рейтинговій технології навчання, які суттєво сприяють підвищенню якості підготовки фахівців. Важливим пріоритетним напрямком інноваційного розвитку професійної освіти України стало впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти. Це вимагає обґрунтування основних компонентів інформаційної інфраструктури вищої освіти, визначення етапів

створення інформаційної комп'ютерної мережі вищих навчальних закладів, наукових установ та органів управління системою освіти, а також розкриття можливостей дистанційного навчання на базі високоефективних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Розвиток системи освіти і ринку праці потребує сьогодні нових умов для об'єднання та функціонування, впровадження до галузі освіти інноваційної культури.

Основи формування державної політики у сфері визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку закладені з прийняттям у 2012 році Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [3]. Зокрема, введено класифікацію пріоритетів інноваційної діяльності як за масштабністю – державні, галузеві, регіональні, – так і за термінами – стратегічні і середньострокові.

Так згідно з рейтингом Всесвітнього економічного форуму, Україна серед 144 країн посіла 73-тє місце, зокрема у сфері вищої освіти та професійної підготовки – 47-ме місце, у сфері формування факторів інноваційного розвитку – 79-те, за оснащеністю сучасними технологіями – 82-ге, за показником якості освіти – 69-те, якості роботи науково-дослідних закладів (університетів) – 71-ше та в загальному рейтингу – 73-тє. На жаль дані показники свідчать про неефективне використання власного інноваційного потенціалу [6].

Інновації в освітній діяльності або освітні інновації – це інновації, під якими розуміється будь-яка цільова діяльність, організаційне рішення, система, процедура чи метод здійснення освітньої діяльності, які суттєво відрізняються від усталеної практики і вперше використовуються у даній організації та спрямовані на підвищення рівня ефективності функціонування та розвитку організації в умовах конкуренції.

В якості інноваційних розглядаються моделі, які перетворюють характер освіти у відношенні таких його сутнісно та інструментально важливих характеристик як: цільова орієнтація; характер взаємодії викладача і студента та їх позиції в ході процесу навчання; ефективна організація навчального процесу, зокрема, із використанням сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій тощо.

В умовах недостатності фінансових ресурсів подальше реформування системи вищої освіти потребує забезпечення реалізації заходів щодо формування ефективного фінансового механізму функціонування та розвитку вищої освіти в Україні, особливо з урахуванням наслідків фінансово-економічної кризи. Нагальна проблема ліквідації недоліків фінансового забезпечення галузі вищої освіти вимагає концептуального вдосконалення фінансового механізму функціонування системи вищої освіти на основі інтеграції науки та вищої освіти як складової інноваційного суспільного розвитку. Якість сучасної освіти цілком залежить від поєднання у вищій школі навчального процесу, сучасних наукових досліджень а також інновацій.

До важливих завдань забезпечення інноваційної спрямованості розвитку освітньої сфери належать:

- масштабна комп'ютеризація й активізація науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів, створення інноваційних структур в їх системі;
- реформування системи освіти з урахуванням вимог європейських стандартів і збереження культурних та інтелектуальних національних традицій;
- підвищення результативності вузівського сектору наукових досліджень і розробок з метою посилення його ролі у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки;
- забезпечення розширеного відтворення знань на основі інтеграції ВНЗ, академічних та галузевих установ шляхом підвищення рівня фондоозброєності державного сектору наукових досліджень і розробок;
- концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності;
- стимулювання навчання впродовж усього життя, виховання культури інноваційного мислення» [4].

Парадигма інноваційного розвитку вищої освіти передбачає такий спосіб організації діяльності вищого навчального закладу, який забезпечує досягнення цілей та завдань його інноваційного розвитку. Ключовим елементом цієї парадигми залишаються знання, як і для парадигми традиційної, головною ж відмінністю є те, що якщо попередній підхід з'ясував спосіб передання знань, то новий підхід робить акцент на способі виробництва знань. Інноваційний вищий навчальний заклад потребує нових підходів як в управлінні, так і в організації навчально-виховного процесу.

При цьому, основними напрямками удосконалення системи освіти стали: інформатизація навчального процесу та наукової діяльності, інформатизація повсякденної діяльності навчального закладу та управління ним, створення інформаційної комп'ютерної мережі освіти України. Якщо два перші напрями є процесуальним, то третій є технологічною основою або засобом інформатизації освіти. Тільки на базі єдиної інформаційної комп'ютерної мережі можливо створення, активізація та ефективне використання інформаційного ресурсу СВО, що дасть змогу досягти цілей інформатизації освіти (рис. 1).

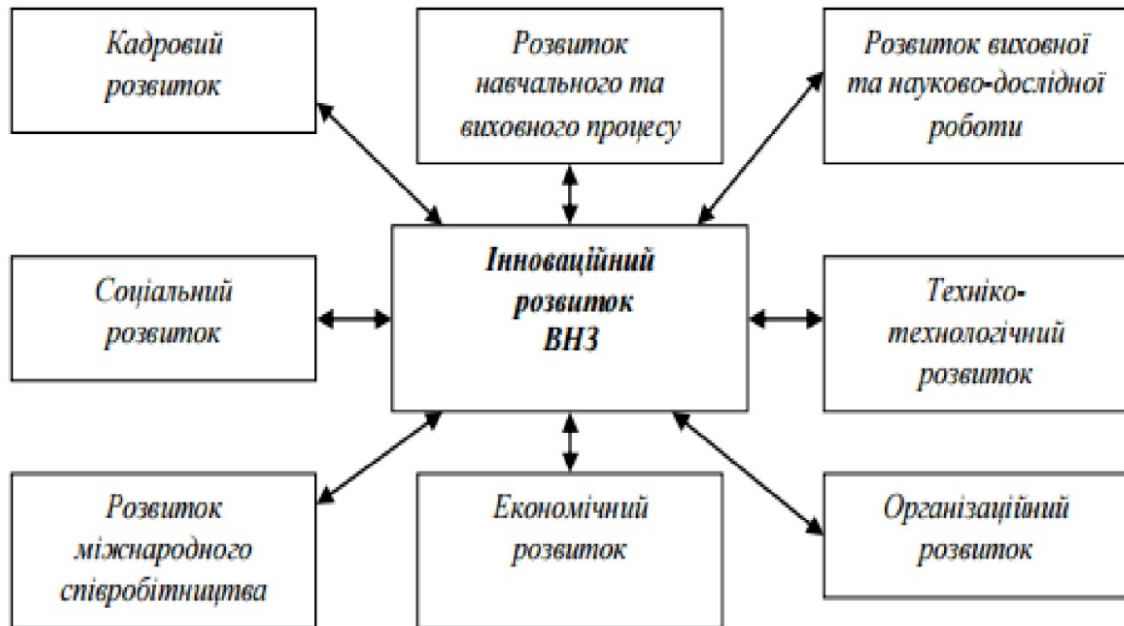

Рис. 1. Складові інноваційного розвитку вищого навчального закладу

Перехід всього навчального процесу на нові умови виконання сучасних інформаційних технологій навчання вимагає тривалого і досить складного етапу, що пов'язаний зі створенням випереджувального науково-методичного забезпечення процесу підготовки фахівців, підготовкою, перепідготовкою науково-педагогічних кадрів, а також відповідним розвитком сучасної навчально-матеріальної бази.

Найвища потреба в знаннях як для індивіда, так і для суспільства зумовила різке зростання попиту на отримання вищої освіти. Ця тенденція набула рис масового явища. Людський ресурс стає новим параметром конкурентоспроможності. Зростання впливу на конкурентоспроможність таких показників, як підвищення якості товарів і послуг, їх диференціація і скорочення життєвого циклу, змушує підприємців розробляти стратегії розвитку, що вирішують питання впровадження принципово нових технологій, типів організації виробництва, управління та підготовки кадрів. Освіта і підготовка кадрів набувають статусу постійних складових ділової стратегії суб'єктів світового та національних ринків. Саме цим можна пояснити пильну увагу, яку приділяють сьогодні країни світу до підвищення ролі освіти.

Серед показників зовнішнього впливу, які визначають процес формування висококваліфікованого персоналу підприємства є рівень освіти населення. Саме якість підготовки висококваліфікованих кадрів вищими навчальними закладами має великий вплив на кадровий потенціал підприємства. Зменшилась кількість та чисельність випускників професійно-технічних закладів освіти, спостерігається тенденція до зменшення випускників вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації та зберігається тенденція збільшення кількості закладів III-IV рівнів акредитації (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень освіти населення України

Навчальні заклади	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Загальноосвітні навчальні заклади (тис.)	21,2	21,0	20,6	20,3	19,9	19,7	19,3
Професійно-технічні навчальні заклади підготовка кваліфікованих робітників (тис.)	1022	1018	975	976	976	972	968
	285	270	239	247	240	202	227
Вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації у них студентів (тис.) у розрахунку на 10 тис. населення	553	528	511	505	501	489	478
	441	399	354	361	357	345	329
	95	87	77	79	78	76	72
Вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації у них студентів (тис.) у розрахунку на 10 тис. населення	351	353	350	349	345	334	325
	2372	2365	2245	2130	1955	1825	1724
	511	512	488	465	428	401	380
Кількість спеціалістів, які виконували наукові та науково-технічні роботи (тис.) у тому числі мали науковий ступінь доктора наук кандидат наук	94,1	94,1	92,4	89,6	85,0	82,0	77,9
	4,5	4,5	4,4	4,5	4,4	4,5	4,5
	17,1	17,1	17,1	17,0	16,1	15,9	15,9

Отже, одним із основних чинників оцінки якості персоналу є наявність серед працюючих фахівців із вищою освітою. Саме від ефективності практичного використання кадрового потенціалу, від того, яким рівнем підготовки до соціально корисної діяльності вони володіють, і залежать в кінцевому підсумку всі досягнення країни.

Для реалізації діалогу ринку освіти і ринку праці важливо розуміти, що успішність працевлаштування випускників вищих навчальних закладів визначається ефективністю організації навчально-виховного процесу, його спрямованістю та практичні технології, які важливі на ринку праці, а також успішністю та якістю знань студентів, їхнім особистісно-професійним потенціалом, здатним до реалізації в умовах жорсткої конкуренції [2, с.180]. Необхідно впровадити в роботу ВНЗ співпрацю з фінансовими чи іншими зацікавленими установами спроможними кредитувати студентів на отримання повної вищої освіти, та задля підвищення якості освітньої послуги через створення навчальних баз для підготовки кваліфікованих спеціалістів.

Таким чином, одним із ключових завдань модернізації вищої освіти є забезпечення її якості, побудова ефективної освітньої системи вищих навчальних

закладів з дієвою економікою та управлінням, яка відповідає як запитам сучасного життя, потребам розвитку країни, суспільства, держави, так і потребам та інтересам особистості. При цьому потрібно чітко мати на увазі ще одне фундаментальне завдання модернізації, яке продиктоване входженням вищої освіти у принципово нову стадію свого розвитку. На сучасному етапі суспільного життя та своєї власної історії освіта, зокрема, вища, стає не тільки найважливішою соціальною сферою, але й у прямому значенні найважливішою економічною галуззю [5]. Вона відіграє все більш важливу роль у нагромадженні та розвитку людського капіталу. Тому перспективи зростання добробуту нашої країни пов'язані із збільшенням значущості інноваційного розвитку вищої освіти.

Висновки: Отже, щоб вижити в існуючих умовах і успішно боротися з різноманітними небезпеками, вищим навчальним закладам необхідно вийти за межі традиційної системи управління. Перед вищими навчальними закладами постає завдання виявлення, оцінювання та регулювання конкретних факторів і умов, що впливають на їх розвиток, зваженого структурування параметрів ризику та формування на цій основі ефективної стратегії сталого розвитку. Інноваційний розвиток вищого навчального закладу повинен будуватись системно з урахуванням державних умов і власних можливостей навчального закладу регулювати інноваційні процеси. Учасники інноваційного процесу і споживачі інноваційного продукту безумовно зацікавлені у розвитку і використанні новітніх технологій та зміцненні інноваційного потенціалу країни.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту [електронний ресурс]: закон України / КМУ, Документ 2984-14, остання редакція від 12.03.2009 на підставі 1024-17, чинний. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>.
2. Нікітіна І.В., Нікітін Ю.В. Взаємодія ринку освіти і ринку праці як стратегічна складова науково-технологічної сфери національної безпеки України: гендерний аспект / І.В. Нікітіна, Ю.В. Нікітін // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9 (99). – С. 180-189.
3. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 8 вересня 2011 р. N 19-20 // Відомості Верховної Ради України. – № 19-20. – Ст.166.
4. Сауха П.Ю. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: [монографія] [Текст] / Сауха П.Ю. – Житомир – Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с.
5. Катеринчук О.В. Модернізація системи освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://intkonf.org/katerinchuk-ovmodernizatsiya-sistemi-osviti/>
6. Матеріали Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org>.

МЕХАНИЗМ ІННОВАЦІЙНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТТЯ ВИСШЕГО ОБРАЗОВАННЯ УКРАЇНИ

СИДОРЕНКО Т.М.

Київський національний університет технологій і дизайну

Цель: Исследование современных основных механизмов инновационного развития высшего образования.

Методика: Определены основные направления формирования инновационной модели развития вуза в контексте повышения качества подготовки и конкурентоспособности выпускников. Сегодня высокоразвитые государства мира убедительно демонстрируют насколько важна система высшего образования для осуществления структурных преобразований, инновационного развития, несут человеку свободу самореализации и самосовершенствования.

Результаты: Особое внимание в процессе внедрения инновационной модели управления в вузах требует использования новейших технологий управления качеством образовательных услуг. В связи с этим следует отметить, что одной из наиболее распространенных и эффективных современных концепций управления качеством в мире концепция общего менеджмента качества. Инновационная деятельность образовательных учреждений является одним из стратегических направлений в образовании.

Научная новизна: Исследован процесс эффективного инновационного развития высшего образования. Обновления и повышения эффективности образования влияет на трансформацию общества во многих направлениях.

Практическая значимость: Инновационное развитие высших учебных заведений Украины происходит в условиях современных рыночных отношений, развития новых технологий.

Ключевые слова: *инновации, образование, механизм, функционирование, высшие учебные заведения.*

MECHANISM OF INNOVATION DEVELOPMENT AND FUNCTIONING OF UKRAINE HIGHER EDUCATION

SYDORENKO T.M.

Kiev National University of Technologies and Design

Purpose: The study of basic mechanisms of modern innovative development of higher education.

Methodology: The main directions of forming innovative model of university in the context of improving the quality and competitiveness of preparation are studied. Today, the highly developed countries of the world clearly show how important higher education is to implementation of structural reforms, development; people have the freedom of self-realization and self-improvement.

Findings: Of particular note in the introduction of innovative management model in higher education requires the use of latest technology quality management education. In this regard it should be noted that one of the most common and effective modern concepts of quality management in the world the concept of total quality management. Innovative activities of educational institutions is one of the strategic directions in education.

Originality: The process of effective innovative development of higher education. Updating and improving the efficiency of education affects the transformation of society in many ways.

Practical Value: Innovative development of higher education in Ukraine is in modern market economy, the development of new technologies.

Keywords: *innovation, education, mechanism of operation, higher education.*